

A NÉPI ÁLLATORVOSLÁS ÉS ÁLLATTARTÁS ESZKÖZEI A 18-20. SZÁZADBAN I.

Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

A népi állatorvoslás kapcsán több írásos forrás is rendelkezésünkre áll már a 18. század elejétől, amelyeket a néprajzi kutatók már kielemeztek, összegyűjtöttek, csokorba szedtek (Tolnay-féle barmokat orvosló könyv, Népi baromorvoslás, Különbféle nyavalyák orvoslására szolgáló Falusi Patika stb.). Ezekben a feljegyzésekben, kéziratok könyvekben a betegségek, az ellenük használható gyógynövények, receptek, és azok adagolása mellett a különböző szerszámokat, eszközöket is megemlítik, amelyek közül most be is mutatnánk néhányat. Fontos megjegyezni, hogy ezekben az időkben a hivatásos állatorvosok mellett, főként ezek hiánya miatt,

még a javasemberek, „varázslók” (veszett orvosok, kuruzslók, burgyánok), népi gyógyítók (népi specialisták), babonák, hiedelmek szoros részét képezték nem csak az állatoknál, hanem az embereknél is használt gyógyítási metódusoknak. A pásztorok anyagi felelősséggel is tartoztak az általuk őrzött jószágokért, így kiemelten fontos volt számukra, hogy azok egészségi állapotát a lehető legmagasabb szinten tartsák, továbbá az esetleges megbetegedéseket, sérüléseket jó hatásfokkal kezeljék, így hát folyamatos tanulás árán elsajátították az állatgyógyászat nagyon sok elemét is.

GYÓGYKOVÁCSOK

A lóorvoslás képzett szakértői voltak. A lovak száját tisztították, adott esetben eret is vágtak, mirigydaganatokat zúztak össze, bikát heréltek stb. A patkolókovácsoktól megkülönböztették őket, amelyhez még 1874-ben rendeleti szabályozás is tartozott.

(1874. Körendelet. A patkolókovács-tanfolyamot végzett gyógykovácsok mikénti alkalmazása és beosztása iránt.)

1. kép: Látrányi gyógykovács. Kunffy Lajos festménye (Forrás: mandadb.hu, Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Múzeum)

ÖNSZOPÁS MEGGÁTLÁSA, AZ ELVÁLASZTÁS ESZKÖZEI

A saját tőgyüket kiszopó tehenekre és külterjes tartásban az anyjuktól (szopásról) leválasztandó fiatal egyedekre szopásgátlókat helyeztek. Ezek megnevezése palóka, orradzó vagy borjúkantár, tejjvédőkantár, szötyü, bökő,

2. kép: Kovácsolt tuskés palóka
(Forrás: mandadb.hu, Finta Múzeum, Túrkeve)

szúróka stb. Különböző változatai voltak, így megtalálható volt szögekkel kivert szopásgátló borjúkantár vagy deszka, a billenős palóka, a sündisznó bőrből készült palóka, a szúrós vaskeretből álló palóka vagy az egyszerű orrpecek.

3. kép: Borjú tuskés palókéval
(Forrás: retrograd2018.blogspot.com)

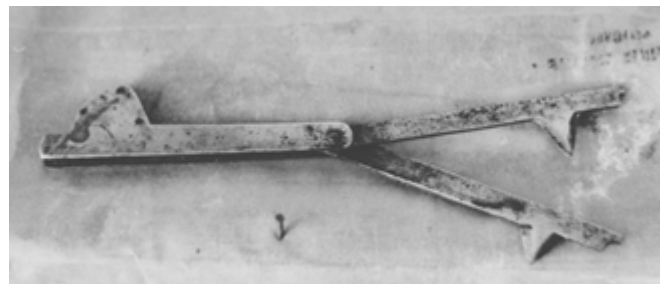
ÉRVÁGÓK, ÉRÜTŐFA, ERELÉS

Már a kora Árpád-korból (Orosháza) is ismerünk ilyen leleteket. Ha lázas az állat, a teje gyorsan megsavanyodik, ilyen esetben javasolták az érvágást. Vizeletrekedéskor a hasi ér vágása a leghatásosabb lovaknál, de általában a nyaki eret vágták meg a lovak és a tehenek esetében. Sokszor az erelést a lovak esetében a cigány lókupecsek

végezték. A juhoknál főként a szemek alatti ereket vágták meg még a májmétely (motoszka) kezelésére is. Az egyszerű, egy darab acélból készült érvágók mellett a bicska módjára a nyélből kihajtható, többkések érvágók is elterjedtek voltak. Az érvágót az érre helyezve legtöbbször könnyű fakalapáccsal ütötték meg.

4. kép: Díszesen faragott érütőfa
(Forrás: vmmuzeum.hu, Veszprém, 1975)

5. kép: Bicska módjára kialakított, különböző méretű pengékkel készült érvágó (Forrás: mandadb.hu, Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Múzeum)

6. kép: Bicskához hasonlóan kialakított szaru nyelű érvágó
(Forrás: gyogytortenet.wordpress.com)

7. kép: Az érítés mozzanatának szemléltetése 1975-ben
(Forrás: mandadb.hu, Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Múzeum)